

Høringssvarnotat

Der er modtaget høringssvar fra Danmarks Naturfredningsforening, Landbrug & Fødevarer, Danmarks Jægerforbund, Agri Nord, og Kommunernes Landsforening.

Desuden har Erhvervsministeriet, Konkurrence- og forbrugerstyrelsen og Rigsrevisionen meddelt, at de ikke har nogen bemærkninger til ordningen.

LBST imødekommer 19 af erhvervets bemærkninger, 15 bemærkninger imødekommes delvist, 5 bemærkninger giver ikke anledning til ændring, og 13 bemærkninger kan ikke imødekommes.

Høringssvarene kan læses i deres fulde version via høringsportalen:

<https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/62806>

Høringssvarnotat vedr. ekstern høring af bekendtgørelse om tilskud til Natura 2000-projekter om rydning af tilgroede arealer og forberedelse til afgræsning		
	Bemærkninger	Opfølgning
1.	Danmarks Naturfredningsforening (DN). DN har gennemset og nærlæst afsnit af vejledningen til ordningen.	
1.1	Puljens størrelse DN havde gerne set at puljen til støtte var højere end de afsatte 30. mio. kr.	Imødekommes ikke Denne tilskudsordningen er normalt overansøgt. Der er sket en omfordeling af midlerne i 2018 og 2019, således at det var muligt at give tilsagn til flere i 2017 og få en høj pulje i 2019.
1.2	Fonde med naturplejemål DN kan ikke af vejledningen læse sig til, hvorledes fonde med naturplejemål er stillet.	Imødekommes Private fonde med naturplejemål kan søge på lige vilkår som andre private, herunder foreninger. Vejledningen vil blive præciseret.
1.3	Forskellige krav til private og offentlige ansøgere DN finder det uhensigtsmæssigt at der stilles to ret forskellige krav til hhv. private og offentlige ansøgere, hvad angår dokumentation for udgifter til projektet, og mener at LBST bør stile efter ensartede kriterier for alle ansøgere. Det står heller ikke klart, hvorvidt kommuners projekter kan benytte sig af standardomkostninger.	Imødekommes delvist Det er kun private udbydere der i nogle tilfælde er undtaget fra tilbudslovens regler om indhentning af tilbud. LBST kan kun anvende standardomkostninger i det omfang, hvor projekterne ikke er omfattet af danske eller EU-retslige udbudsregler. Standardomkostningerne for private ansøgere er derfor første skridt på vejen til en lettere proces. LBST arbejder hele tiden på at optimere ansøgningsprocessen for både ansøgere og sagsbehandlere. I de tilfælde hvor

		ansøgere ikke kan benytte standardomkostninger, arbejder LBST på at finde andre håndterbare løsninger, der kan lette ansøgningsprocessen. LBST uddyber i vejledningen, at standardomkostninger ikke kan benyttes af offentlige ansøgere.
1.4	Tilskudsprocenten DN foreslår en evt. lavere tilskudsprocent, da incitamentet til at vedligeholde projekterne falder med en tilskudsprocent på 100 pct. særligt når der ikke stilles større krav til opretholdelse af projekterne.	Imødekommes delvist LBST vil overveje en lavere tilskudsprocent på ordningen fremadrettet, også under hensyn til at ordningen ofte er overansøgt. Tilskudsprocenten fremgår af det danske landdistriktsprogram og kan kun ændres i forbindelse med en programændring. Opretholdelseskravet stemmer overens med EU-kravet. Ordningen er ikke en pleje af græs ordning, men skal hjælpe pleje af græs projekter i gang.
1.5	Rydning og helårsafgræsning DN mener, at det vil modvirke udbredelsen af helårsafgræsning, når der gives 100 pct. tilskud til rydning af træer og buske.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer Der tages i denne tilskudsordning ikke stilling til, hvilken form for afgræsning ansøger evt. fremadrettet ønsker at benytte. Ansøger er under ordningen ikke tvunget til at foretage rydning på samme areal, der ønskes forberedt til afgræsning, og kan også vælge kun at foretage rydning på dele af det areal der ønskes forberedt til afgræsning.
1.6	Forholdet til rydningspligten i landbrugsloven Sondringen mellem arealer, som allerede burde være ryddet på ejers regning kontra rydninger der kan finansieres gennem denne ordning er ikke videre klar.	Imødekommes Vejledningen vil blive præciseret.
1.7	Gennemførelse af rydning DN mener at det ikke fremgår klart, hvornår et rydningsprojekt er vellykket, herunder hvad der er af krav til hvordan rydningen udføres og hvordan ryddet materiale skal fjernes.	Imødekommes Vejledningen vil blive præciseret

1.8	Tidspunktet for udførelsen af rydning DN mener ikke at det tidsrum, hvori der bliver sat krav til at rydningen skal foregå er hensigtsmæssig, da tidsrummet fra d. 16. juli til 14. marts er sammenfaldende med ynglefugles aktiviteter og at mange insekter er aktive fra d. 16 juli frem til oktober.	Imødekommes ikke Ordningen fremmer visse naturtyper. Der må derfor kun foretages kørsel med maskiner til rydning i perioder, hvor aktiviteten medfører minimum ulempe for den naturtype der ønskes fremmet.
1.9	Opretholdelsesperioden for rydningsprojekter DN mener at det er en kortsigtet løsning at give 100 pct tilskud til rydninger, som efterfølgende kan efterlades til fornyet tilgroning, kun med en begrænset bindingsperiode.	Imødekommes Tilskudsordningen er kun en ordning der giver tilskud til forberedelse til naturpleje og ikke til selve den efterfølgende pleje. Ansøger kan kun søge om støtte til det samme ryddede areal én gang. Når et areal ryddes bliver det efterfølgende omfattet af rydningspligten i driftsloven og det kan derfor ikke efterlades til fornyet tilgroning.
1.10	Tildeling af point til rydningsprojekter DN er uforstående overfor at projekter der kun indeholder rydning, der efter DN's opfattelse kun har en kortsigtet virkning, tildeles en lige så høj pointscore som projekter med rydning og efterfølgende forberedelse til afgræsning. Pointskemaet i vejledningen skal sikres tekstmæssig sammenhæng, så det ikke hakkes over i to bidder på to sider.	Imødekommes delvist Pointsystemet prioriterer projekter med rydning (med eller uden forberedelse til afgræsning), over projekter med kun forberedelse til afgræsning. Det vigtige i pointsystemet er således at prioritere rydning, uden at skabe incitament til at ansøger laver forberedelse til afgræsning, blot for at blive højere prioriteret. Der er et stort behov for rydning af tilgroede naturtypearealer for at sikre det samlede areal af de enkelte habitatnaturtyper. Rydninger sker typisk på meget små arealer, og der er langt fra ryddet de planlagte arealer i planperioden 2009-15. For at sikre det samlede areal af naturtyperne er det valgt at prioritere rydning højere end forberedelse til afgræsning. Vejledningen rettes til.
1.11	Begunstigende naturtyper DN finder det vanskeligt at vurdere det faglige grundlag for at prioritere rigkær,	Imødekommes delvist Ordningen retter sig mod afgræsningsprojekter, hvorfor de begunstigede

	kildevæld og overdrev, samtidig gås der ikke i detaljer med, om der er tale om alle typer af overdrev. DN er enig i at disse naturtyper har hårdt brug for en målrettet plejeindsats, men det er også tilfældet for andre naturtyper som klitter, højmoser mf. som EU også prioriterer.	naturtyper under denne ordning må være naturtyper der er egnet til at opfylde ordningens formål. Se også pkt. 2.6 og 4.2. Vejledningen vil blive præciseret.
1.12	Tildeling af point efter andel af Natura 2000 areal DN så gerne at der var større spredning i pointene mellem områder der potentielt set består af 100 pct. særlig udpeget Natura 2000 areal, i forhold til områder, hvor blot halvdelen af arealet er et særligt udpeget Natura 2000 areal, da den anden halvdel af arealet potentielt set er betydningsløst.	Imødekommes ikke Udpegningen sker af MST på baggrund af habitatdirektivet og fugledirektivet. 50 pct. reglen er indført for at gøre det muligt for den enkelte landmand at tilpasse indhegningen/indsatsen til de naturlige skel i landskabet, uanset udpegningen.
1.13	Sammenfald af skov og særlige natura 2000 arealer Det fremgår at der ikke gives tilskud til rydninger i skov, men i nogle tilfælde er der sammenfald mellem arealer med fredskov og særlige arealer til rydning i Natura 2000. DN ønsker en krystallklar pejling for de kommuner og private lodsejere, som ønsker at fremme den type områder – om områderne ligger inden- eller udenfor rammerne.	Imødekommes delvist Vejledningen vil blive præciseret. Men det vil bero på en konkret vurdering i hver enkelt sag.
1.14	Generelle bemærkninger DN mener at det er Politisk ”lovet” at standse tabet af biologisk mangfoldighed. DN mener DK har forpligtiget sig overfor vores EU naboer at passe på vores habitatnaturtyper og de løftes ikke i mål med de afsatte 30 mio. DN mener at prioriteringen af ordningen burde hvile på en forskningsbaseret udpegning af de mest akutte plejekrævende områder, i stedet for til tilfældige kombinationer af naturinteresserede lodsejere med særlig udpeget Natura 2000 natur.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer LBST tager bemærkningerne med i det fremadrettede arbejde med ordningen, men det skal bemærkes at denne ordning fokuserer på implementering af Natura 2000 direktivet.

	Der burde også være tilskud rettet mod alle de mange tusinde naturområder uden for Natura 2000 områderne. DN hilser dog samlet set ordningen og vejledningen velkommen.	
2	Landbrug og Fødevarer (L&F)	
2.1	Sagsbehandlingstider Det er afgørende med en hurtig sagsbehandling af både tilsagn og udbetalinger, da lodsejer selv lægger ud for udgifterne til projekternes gennemførelse indtil projekterne er gennemført og slutudbetalingen er sagsbehandlet. Det er også vigtigt med hurtig behandling af projektændringer, da ændringer ikke tillades gennemført, før de er godkendt. Lang sagsbehandlingstid af projektændringer kan derfor stille projekter i bero i lang tid. Endelig er det vigtigt med en hurtig og effektiv sagsbehandling af evt. klager, både i Landbrugsstyrelsen og i klagenævnet i Viborg.	Imødekommes LBST arbejder hele tiden på at forbedre sagsgange og sagsbehandlingstider, og tager bemærkningerne med videre i det fremadrettede arbejde med ordningen. LBST har dog ikke indflydelse på sagsbehandlingstiderne i klagenævnet.
2.2	Udpegninger af Natura 2000-områder Det er vigtigt, at lodsejere ikke kommer i klemme som følge af evt. ændringer udpegninger af Natura 2000-områder. Det bør være udpegningerne på ansøgningstidspunktet, der er afgørende.	Imødekommes Ifølge § 15, stk. 9, og § 8 stk. 2, nr. 1 og stk. 3 nr. 2 i bekendtgørelsen, er det udpegningerne på ansøgningstidspunktet der er afgørende ved anmodning om udbetaling.
2.3	Krav til tilbud i § 5, stk. 4 Der bør være tale om "sammenlignelige" eller "tilsvarende" varer, da der godt kan være tale om to tilbud med samme type vare, men fx af to forskellige producentmærker.	Imødekommes Bekendtgørelsen og vejledningen vil blive tilrettet.
2.4	Puljens størrelse § 7, stk. 2 Der er bevilliget 30 mio. kr. til ansøgningsrunden i 2019. Til sammenligning var den totale ramme for ordningen i 2017 på 25,6 mio. kr.	Imødekommes Der er ikke midler som er bortfaldet. Der er sket en omfordeling af midlerne i 2018 og 2019, således at det var muligt at give tilsagn

	(oprindelig bevilling: 20 mio. + ekstra-bevilling på 5,6 mio.), mens ordningen i 2018 var sat på pause. Landbrugsstyrelsen har tidligere oplyst, at midlerne fra 2018 ville blive puljet med midlerne i 2019. Det kan derfor undre, at beløbet afsat i 2019 ikke er større, og vi finder det meget uheldigt, hvis der er bortfaldet midler til ordningen.	til flere i 2017 og få en høj pulje i 2019. Midlerne til 2020 er også bevaret.
2.5	Pointsystemet § 7, stk. 3 – samt bilag 2 - Projekttyper Det er problematisk, at rydningsprojekter giver en højere pointscore end projekter, der kun indeholder forberedelse til afgræsning. Dette kan potentielt fjerne fokus fra afgræsning af arealer, der allerede er i en god tilstand, og skabe et incitament til rydning af arealer, selvom dette ikke nødvendigvis er biodiversitetsfremmende, og bevoksningerne potentielt kan bidrage med en højere biodiversitet, hvis de holdes åbne udelukkende med græssende dyr. Der bør derfor ske en ændring af pointsystemet, så det tager højde for ovenstående.	Imødekommes ikke Pointsystemet vil gerne prioritere projekter, der indeholder rydning, fordi disse projekter vurderes at kunne levere højere grad af effekt ift. tilskudskroner, sammenlignet med projekter der kun indeholder forberedelse til afgræsning, selvom disse også er gode projekter. Se også svar under pkt 1.10.
2.6	Pointsystemet § 7, stk. 3 – samt bilag 2 - Naturtyper Der tildeles kun point til afgræsning af rigkær, kildevæld og overdrev. Kildevæld kan være skrøbelige habitater, hvor græsning i nogle tilfælde kan være problematisk. Alligevel vægtes græsning af kildevæld højere end græsning af overdrev, som er en naturtype, der kun eksisterer i kraft af græsning. Samtidig kan det undre, at andre naturtyper, som har stor gavn af græsning, fx hede, skov, fattigkær og strandeng, slet ikke tilgodeses med det nuværende pointsystem. Med det nuværende pointsystem kan mange lodsejere, der ejer værdifulde naturarealer med de ovennævnte natur-typer, derfor blive udelukket fra at søge ordningen. Der bør derfor også ske en ændring af pointsystemet, så der i højere grad gives mulighed for at søge tilskud til pleje af andre naturtyper.	Imødekommes ikke Rigkær, kildevæld og overdrev er de mest truede naturtyper, grundet størst fragmentering, største andel af kortlagte arealer med randpåvirkning (sprøjteskader fra naboarealer) og de mest artsrige lysåbne naturtyper. De tre naturtyper prioriteres derfor frem for andet. Landmænd som ejer værdifulde naturarealer er ikke udelukket fra at søge. De kan godt søge, de får bare ikke ”ekstra point”, hvis de har nogle andre naturtyper end de tre. De er kun udelukket, hvis de ikke ligger i et særligt udpeget Natura 2000-område.

2.7	Arealer med skov § 8, stk. 2, 3) Det fremgår, at arealer med skov kun kan indgå i projektområdet, hvis Landbrugsstyrelsen vurderer, at ansøger har godtgjort, at arealerne er nødvendige som læ for græssende husdyr. Dette bør dog udvides, således at der også kan gives tilskud til forberedelse til afgræsning af skovarealer i tilknytning til lysåbne arealer, da dette vil kunne give en stor biodiversitetsmæssig gevinst.	Imødekommes delvist Det tages ikke stilling til afgræsning i skovarealer, da det ligger uden for formålet med denne tilskudsordning, da ordningen ønsker at fremme den lysåbne og magre natur. LBST vil dog overveje fremadrettet, om andre naturtyper skal inddrages i ordningen.
2.8	Fjernelse af ryddet materiale § 9, stk. 3, 1) Det bemærkes, at der er krav om, at alt ryddet materiale skal fjernes fra arealet og bortskaffes fx ved afbrænding. Dette krav kan være uheldigt, set i lyset af den store biodiversitet, som er knyttet til dødt ved. Der bør derfor kunne gives dispensation til, at ryddet materiale kan deponeres i bunker, fx udenfor projektarealet, til gavn for biodiversiteten. Gyvel og andre invasive arter er naturligvis en undtagelse, og bør altid fjernes.	Imødekommes delvist Tilstedeværelsen af dødt ved fremmer biodiversiteten, men N2000 rydningsprojekterne er rettet mod bestemte biotoper med tilhørende artssammensætning. Fjernelse af ryddet materiale bidrager til den balance, der søges i udpegningen. Der er derfor ikke tale om et forsøg på fremme alle arter eller ønske om forøgelse af den samlede biomasse, men et ønske om at fremme den lysåbne og magre natur. Dertil kommer, at fjernelse af materialet fra projektområdet og deponering udenfor ikke er i strid med tilsagnet, hvis det har karakter af fjernelse.
2.9	Differentierede standardomkostninger § 12, stk. 2 og bilag 1 Brug af standardomkostninger kan medføre en risiko for, at økonomi og kvalitet ikke vil komme til at harmonere ved udførslen af fremtidige projekter. Hegn er dyrest i vanskeligt terræn, både i kuperede arealer eller meget fugtige arealer, hvor der ikke kan køres med almindelige maskiner. Ud fra erfaringer fra SEGES vil omkostninger til hegning i denne type arealer ikke blive dækket 100 % med de foreslåede standardomkostninger. Det er derfor en risiko for, at brugen af standardomkostninger vil komme til at mangle finansiering, hvis der skal opføres kvalitetshegn i disse områder. Det forekommer desuden ikke	Imødekommes ikke Styrelsens beregninger af standardomkostninger sigter altid mod, at de endelige priser er rimelige, retfærdige og kontrollerbar (jf. forordning 1303/2013, art. 67, stk. 5). Men brug af standardomkostninger vil altid medføre en vis form for standardisering af tilskudsgrundlaget, og heraf en vis grad af hhv. over- og underkompensering. De fastlagte standardomkostninger for etablering af hegn mv. vil derfor alt andet lige medføre følgende variation i tilskud: • Projekter anlagt på komplekse naturtyper kan få et relativt lavt tilskud i forhold til deres faktiske omkostninger. • Projekter anlagt på ikke-komplekse naturtyper kan få et relativt højt tilskud i forhold til deres faktiske omkostninger.

	hensigtsmæssigt, at 'vanskelige' arealer stilles dårligere end mere tilgængelige arealer og der bør således være mulighed for at kunne give en differentieret støttesats til hegn i vanskeligt terræn.	Det er kun meningsfuldt at differentiere støttesatsen til hegn i vanskeligt terræn, hvis "vanskeligt terræn" leverer højere effekt ift. biodiversiteten.
2.10	Justering af standardomkostningerne Priserne er ikke justeret siden 2016. Da hegnspriserne erfaringsmæssigt ikke slog til på naturarealer i 2016 og 2017, bør priserne justeres, så de følger prisudviklingen. Hvis der ikke sker en prisjustering, bør det alternativt tydeliggøres for ansøgeren, at tilskud ikke dækker 100% af udgifterne. Der bør samtidig være mulighed for at øge prisen, hvis der kan argumenteres fagligt herfor og indhentede tilbud viser, at udgifterne i et specifikt tilfælde er væsentligt dyrere end standardpriserne.	Imødekommes ikke Der er foretaget en vurdering ift. behov for at justere priserne med prisudvikling. Dette gav ikke anledning til at justere priserne i 2019.
2.11	Krav til hhv. offentlige og private ansøgere, Afsnit 2.3, side 8 Det er som tidligere fremført positivt, at der i ordningen vedr. forberedelse af afgræsning er indført de såkaldte standardomkostninger for private ansøgere. Det giver dog flere steder i vejledningen anledning til forvirring, at projekter fra private ansøgere, der gives med standardomkostninger, beskrives sammen med projekter fra offentlige ansøgere, der skal levere to tilbud for at dokumentere rimelige priser og overholdelse af tilbudsloven. Bl.a. står der mange steder detaljer om tilbudsindhentning, betalingsdokumentation og bilagskontrol, hvilket ikke gælder alle ansøgere. Det bør derfor være helt klart for private ansøgere, hvilke regler de skal leve op til. Også fx at de godt må foretage arbejdet selv.	Imødekommes Vejledningen bliver præciseret.
2.12	Indhentning af tilbud til rydningsprojekter, Afsnit 3, side 11 – tekstboks Teksten vedr. indhentning af tilbud er uklar, da det ikke fremgår, at private	Imødekommes Vejledningen bliver præciseret.

	lodsejere, der søger om tilskud til rydning, også skal indhente to tilbud.	
2.13	Gengivelse af anden lovgivning, Afsnit 3.2, side 14 Bestemmelserne i Naturbeskyttelseslovens § 19b loven bilag 2, er ikke korrekt gengivet. Endvidere er teksten vedr. arealer beskyttet efter § 3 i naturbeskyttelsesloven ikke fyldestgørende. Her kan teksten fra Landbrugsstyrelsens folder "Naturpleje i Natura 2000 – tilskudsmuligheder 2019", side 5 (Afsnittet: "<i>Skal du søge kommunen om dispensation?</i>") med fordel indsættes.	Imødekommes Vejledningen bliver præciseret.
2.14	Mobile elementer, Afsnit 3.3, side 15 Krav til placering af mobile elementer i vinterhalvåret er uklar. Herunder er det uklart, om de skal stå ude på arealet hele året. Dette krav ville være uhensigtsmæssigt, da det vil forkorte udstyrets levetid. Kravet bør derfor specificeres. I den tidligere bekendtgørelse var der mulighed for, at tilsagnshaver kunne bruge den fangfold der blev givet tilskud til igennem ordningen på hele sin bedrift. Denne mulighed bør opretholdes, da det giver et ekstra incitament til at indgå i projektordningen.	Imødekommes Bemærkningen har givet anledning til at ændre bekendtgørelsen, således at fangfolde kan benyttes på hele tilsagnshaverens areal. Fangfolde må ligeledes opbevares indendørs i vinterperioden. Vejledningen præciseres.
2.15	Naturalydelser, Afsnit 3.14, side 21 Der står i vejledningens afsnit 3.14, at der ikke kan ydes tilskud til naturalydelser. Det bør fremgå tydeligt at dette også gælder for private ansøgere. Der står også senere, at der ikke gives tilskud til værdien af eget arbejde (s. 22), men det passer vel heller ikke for private ansøgere, der får tilskud efter standardomkostninger?	Imødekommes Vejledningen bliver præciseret. I projekter omfattet af standardomkostninger, får tilsagnshaver tilskud til standardomkostningen og ikke til specifikke udgifter. I standardomkostningen er fx. for hegn indregnet indkøb af materialer, opsætning af hegnet (hegnspæle og tråd) herunder evt. rydning af hegnslinjen, låger og led. Tilsagnshaver kan ved tilskud efter en standardomkostningen vælge, hvem og hvordan hegnet bliver sat op, så længe det bliver gjort korrekt og bliver godkendt under afsyningen. Tilsagnshavere kan derfor godt vælge selv at sætte hegnet op. Det udbetalte

		beløb på standardomkostningen vil altid være den samme. I disse tilfælde kan man sige, at der kan gives tilskud til værdien af eget arbejde. Søger private ansøgere om tilskud til udgifter der ikke er omfattet af standardomkostninger, gives der ikke tilskud til værdien af eget arbejde.
2.16	Kontrol af projekterne, Afsnit 8.1, side 53 Det er helt afgørende, at tilsagnshaverne er helt klar over, hvad der helt konkret vil blive opmålt og kontrolleret ved en afsyning eller kontrol. Der kan derfor med fordel udarbejdes et konkret afsnit herom i vejledningen, der kan modsvare den vejledning, der findes til kontrollører i kontrolinstruksen. Der er en ordningsspecifik kontrolinstruks for de dele af tilskuddet, der er givet med standardomkostninger, men det fremgår ikke om der forefindes en tilsvarende for den øvrige kontrol.	Imødekommes delvist LBST medtager bemærkningerne i det videre arbejde med at forbedre vejledning og afsyningsinstruksen, som vil blive opdateret forud for ordningens åbning.
2.17	Bilagskontrol og sanktionering, Afsnit 8.8.8, side 66 Ansøgere risikerer her et meget stort tilbagebetalingskrav uden hensyntagen til om projektet er gennemført efter ordningens formål. Det er også her afgørende at præcisere, at der er færre krav til bilag og dokumentation af projekter, der er gennemført med standardomkostninger. Fokus bør være på om projektet er gennemført og lever op til ordningens formål - ikke på bilagskontrol.	Imødekommes delvist Med den øgede brug af standardomkostninger kommer fokus mere over på, om projektet lever op til ordningens formål og mindre på bilagskontrol. Tilsagnshaverne er dog stadig forpligtet til at opbevare sine bilag. Samtidig er det ikke alle projekter, der er omfattet af standardomkostninger. Mangler der et bilag, men lever projektet ellers op til ordningens formål, nedsættes tilskuddet proportionelt med manglens alvor. Manglende bilag i projekter kan virke som en mindre fejl, men har stor betydning for de mange revisioner, som LBST gennemgår. Vejledningen vil blive præciseret.
2.18	Rydning, Bilag 1 Ny forskning fra Danmark har vist, at gamle krat kan indeholde en meget høj og unik biodiversitet. Ligeledes har gamle træer, 'savannetræer' og fodposer en meget høj tilknyttet biodiversitet, som beskrevet	Imødekommes delvist Bilag 1 i vejledningen vil blive opdateret. Om kravet kan fraviges i enkelte tilfælde vil bero på en konkret vurdering.

	bl.a. i DCE rapport nr. 297. Der bør derfor være mulighed for i visse tilfælde af fravige de fastsatte procenter vedr. omfanget af rydning, hvis forholdene på arealet taler herfor.	
3	Danmarks Jægerforbund (DJ)	
3.1	Variationer af rydningsprojekter Der henvises på side 12 til bilag 1, hvor det fremgår, at der tillades arealer som ikke skal ryddes. Her mener Danmarks Jægerforbund, at det i mange henseender vil være nyttigt ift. naturindhold og biodiversitet, at grupper af buske og evt. enkelte træer efterlades for at skabe variation i landskabet. Derfor bør det tilføjes, at man ud fra et naturforvaltnings perspektiv bør sikre krat inde i hegningerne ved netop at hegne nogle af disse fra. Ligeledes kan det være hensigtsmæssigt at sikre arealer med rørskov i en større indhegning. For nogle Natura 2000 områder vil dette være direkte formålstjenligt for arter på udpegningsgrundlaget. Disse arealer vil desuden være afgørende for nogle af de jagtbare arter. For at ansøger skal få øjnene op for denne mulighed vil Danmarks Jægerforbund anbefale, at der indtegnes et eksempel til inspiration i lighed med eksemplet på side 13.	Imødekommes Det gøres tydeligt i vejledningen, at man ikke er forpligtet til at foretage rydning på hele det areal der skal afgræsses. Der tilføjes et eksempel som foreslået.
3.2	Fjernelse af materiale DJ mener ikke, at det i alle henseender er hensigtsmæssigt at fjerne materiale fra rydningerne. Det bør eksempelvis være muligt, at efterlade især større træer til henfald. Der vil naturligvis være en næringsstoffertilførsel – men gevinsterne vil overskygge denne negative påvirkning.	Imødekommes delvist Se svar under pkt. 2.8.
3.3	Ordningens relevans til andre tilskudsordninger om pleje af naturarealer Det er ikke klart om et areal kan modtage tilskud til pleje af græs- og naturarealer og der sidenhen kan søges tilskud efter ordningen "Natura 2000-projekter om	Imødekommes Vejledningen vil blive præciseret. Tilskud til pleje af græs hænger naturligt sammen med denne ordning, da det vil være naturligt at søge om tilskud til pleje af græs, efter der er foretaget et projekt om

	rydning af tilgroede arealer og forberedelse til afgræsning.” Hvis det er muligt – hvad Danmarks Jægerforbund mener det bør være – skal dette fremgå klart.	forberedelse til afgræsning eller rydning. Der kan dog søges om tilskud til alle arealer, der overholder kravene til udpegningen i denne ordning, og hvor der ikke tidligere er blevet givet tilskud til en tilsvarende investering. Rækkefølgen er derfor som udgangspunkt underordnet.
3.4	Pointsystemet Pointsystemet giver det indtryk, at rydning vægtes højere end afgræsning. Ud fra et naturplejehensyn bør afgræsning vægtes højest i prioriteringen. Uden at kende baggrunden for pointtildelingen kunne et oplæg være at tildele 25 point til projekter, der kun indeholder rydning af tilgroede arealer. Således vægtes rydning og græsning lige og i samspil højest.	Imødekommes ikke Formålet med ordningen er tilskud til investeringer vedrørende rydning af <u>tilgroede</u> arealer og forberedelse til afgræsning. Det vurderes, at der kan hentes en høj effekt ved at rydde tilgroede arealer. Fordi, dette er disse arealers vigtigste investering, og for at give effekt fremover. Er et areal blevet ryddet, så er der skabt incitament til få etableret græsning. Se også svar under pkt. 1.10.
3.5	Generelle bemærkninger Der er som med mange andre ordninger om tilskud det generelle problem, at ordningen er kompleks og uoverskuelig. Derfor er der desværre en stor risiko for, at mange jordejere ikke kan overskue en sådan ordning. DJ vil derfor opfordre til, at ordningen forsimples og gøres mere overskuelig.	Imødekommes Denne ordning har været igennem en større forsimpelingsproces. Der kan være områder i ordningen, som kan gøres endnu bedre. Derfor tager LBST bemærkningen med videre til en evt. ny runde.
4	Agri Nord (AN)	
4.1	Prioriteringssystemet Prioriteringssystemet tildeler rydningsprojekter 50 point, så rydning dermed er højeste udslagsgivende faktor for at få tilsagn. Forberedelse til afgræsning giver kun 25 point. Der er ikke faglige argumenter for at fremme rydning frem for at forberede til afgræsning. AN mener derfor at rydning og afgræsning bør sidestilles pointmæssigt.	Imødekommes ikke Arealer der skal ryddes er i en tilstand, hvor de er længere fra at kunne øge biodiversiteten, sammenlignet med projekter der ikke behøver rydning. Se svar under pkt. 1.10.
4.2	Naturtyper Der prioriteres kun tre naturtyper i ordningen. Øvrige naturtyper udløser	Imødekommes ikke I planperioden 2009-15 var der særligt fokus på højmossearealer, mens det for planperioden

	ingen point. Det må medgives, at rigkær og kildevæld især er truede naturtyper både i forhold til tilstand og areal, men pointsystemet betyder, at græsningsprojekter af eksempel strandenge og forskellige hede-typer, hvor der ikke skal ryddes, bliver lagt nederst i prioriteringen, og de kan kun komme med, hvis andelen af særlige N2000-udpegninger er over 75 %. Dette kan i nogle tilfælde betyde, at der kun er mulighed for støtte til små projekter, som endda yderligere nedprioriteres frem for store.	2016-21, for bedst muligt at efterleve direktivforpligtelsen, er besluttet at have særlig fokus på de små, artsrige og særligt truede naturtyper overdrev, rigkær og kildevæld. Pointsystemet skal understøtte den prioritering, og hvor rigkærene, begrundet i hurtigt tilgroning, er de mest udsatte. Når der prioriteres, vil der altid være projekter der ender nederst i prioriteringen. Projekterne skal ikke ligge over 75 % inden for den særlige udpegning for at blive prioriterede. Dette afhænger af antallet af ansøgninger og størrelsen af projekterne, men et projekt der ligger 50 % indenfor den særlige udpegning bliver prioriteret og kan opnå tilskud.
4.3	Prioriteringer af store projekter Der er store fordele og naturmæssige gevinster ved større projekter, men det giver fordele for bestemte grupper af ansøgere, hvis der er for meget fokus på store projekter. Ansøgerne i de største projekter er offentlige myndigheder og institutioner, som i øvrigt kan have bevillinger eller skattefordele i ryggen til formålet. Denne forskel kan fortrænge de private lodsejere, og dermed mister man deres engagement i at deltage i den lokale naturpleje. AN mener, at private lodsejeres ansøgninger tværtimod burde prioriteres frem for offentlige og fondes. Naturpleje baseret på et lokalt engagement er en vigtig grund til at yde støtten.	Imødekommes delvist Pointsystemet tildeles point ud fra effekt. Det er først ved pointlighed, der prioriteres efter størrelse. LBST tager bemærkningen med videre og evt. i en senere runde overveje, at dele puljen til to indsatsområder for hhv. private og offentlige, og således prioritere disse indenfor hver sit område, hvis der er politisk ønske for dette.
4.4	Standardpriser AN ser en række problemer med fastlagte priser, samtidig med der ikke er defineret minimumskrav til kvaliteten af investeringerne. AN har selv lavet en beregning baseret på tidligere indgivne ansøgninger, hvor priserne ligger over standardpriserne. Det er også en udfordring, at standardpriserne ikke tager hensyn til, at der kan være store forskelle i prisen på projektet afhængigt af naturarealet. Det er AN erfaring, at de mest interessante naturarealer ofte er de	Imødekommes ikke Standardomkostninger i denne tilskudsordning er baseret på tidligere projekter i ansøgningsrunden fra 2013 og 2014, suppleret med markedsundersøgelse af enkelte elementer (mulepumpe og drikkekop). Når AN ikke genfinder samme prisniveau, skyldes det sandsynligvis et andet datagrundlag. Se også svar under pkt. 2.9.

	dyreste at hegne. Entreprenørerne skal have ekstra betaling, fordi tilskuddet ikke dækker, så tilsagnshaver skal alligevel rundt og spørge efter tilbud. AN mener at investeringerne bør kompensere fuldt ud på de vanskelige naturarealer. Overkompensering kunne imødekommes ved kun at udbetale tilskud til de reelle udgifter. Det kræves under alle omstændigheder at indkøbene skal kunne dokumenteres i 5,5 år.	
4.5	Justering af priserne Der er ingen justering sket af priserne siden 2016. Omkostningerne til entreprenørarbejder er steget siden da, ligesom det er på andre anlægsarbejder. Ordningen skal dække både materialer og anlægsarbejde. Ordningen er derved blevet mindre økonomisk fordelagtig og motivationen til at sætte kvalitetshegn vil være mindre end tidligere. Offentlige myndigheder får tildelt tilskud på basis af indhentning af to vedlagte tilbud. De får således 100 % kompensation.	Imødekommes ikke Der er foretaget en vurdering ift. behov for at justere priserne med prisudvikling. Dette gav ikke anledning til at justere priserne i 2019. Styrelsen er dog opmærksom på, at der kan forekomme prisudsving i markedet på de enkelte priselementer i ordningen, som er vanskelig at tage højde for i beregningen af standardomkostningerne, da dette arbejde gennemføres op til et år før ordningen åbning.
4.6	Minimumskrav til kvaliteterne af hegn og udstyr Når der intet står om kvaliteterne er der stor risiko for at pengene bruges på billige hegn med kort levetid, og at der så skal ske fornyet forberedelse til afgræsning indenfor en kortere årrække. Dette finder AN er spild af penge. I yderste konsekvens kan man forestille sig, at ordningen udnyttes til at lave hjemmelavede hegn af meget billige materialer, og at der kan fås en kontant gevinst ved ordningen til tilsagnshaver. Dette finder AN særdeles uhensigtsmæssigt.	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer LBST har krav til kvalitet, fx pæle i træ. Desuden gælder oprettelsesperioden på den måde at projektet skal være af en sådan kvalitet, at dette krav efterkommes. Hvis der skal ske fornyet forberedelse til afgræsning, skal dette ske for egen regning. Der kan kun gives tilskud til et projektområde én gang.
4.7	Rydning AN vurderer, at tilsagn til rydning er den mest risikofyldte delordningen i bekendtgørelsen. Dette knytter sig til, at arealet efter rydning bliver omfattet af	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer Det ligger uden for denne ordning at beskrive eller redegøre for regler eller fortolkninger

	rydningspligten, men ikke mindst at arealet skal holdes ryddet i projektperioden, sådan at der det sidste halve år af opretholdelsesperioden ikke må være opvækst af vedplanter ældre end et år. Tilskuddet til rydningen går kun på en engangsrydning, så ved behov for vedligeholdende rydning senere i opretholdelsesperioden, er det for egen regning - uanset at arealet opfylder betingelserne for at være undtaget for rydningspligt. Hvis det ikke lykkes at undgå gengroning, kan denne type projekter indebære store ekstraudgifter uden tilskud. <i>Rydningspligten</i> Et andet problem er at det kan være vanskeligt at fortolke bestemmelser om rydningspligt. Hvornår træder undtagelserne i kraft? Hvor vådt skal det være, eksempelvis? Hvilke typer af maskiner betragtes som almindelige? Er det en traktor?	heraf i forhold til anden lovgivning, herunder driftsloven.
4.8	Opbevaring af mobile elementer AN mener det fortsat bør være muligt, at opbevare mobile elementer som fangfold, strøm- og vandforsyning inden døre hos tilsagnshaver. Det bør også fortsat være mulighed for at tilsagnshaver må bruge en mobil fangfold på alle de arealer han græsser. Det giver ingen mening for en dyreholder at skulle investere og opbevare to ens fangfolde fordi den ene kun må bruges på bestemte arealer.	Imødekommes Bemærkningen har givet anledning til at ændre bekendtgørelsen, således at fangfolde kan benyttes på hele tilsagnshaverens areal. Fangfolde må ligeledes opbevares indendørs i vinterperioden. Vejledningen præciseres.
4.9	Erhvervsøkonomiske konsekvenser <i>Vejledning</i> Der er i de erhvervsøkonomiske konsekvensvurderinger af tilskudsordningen anført, at der forventes besparelser på pga. af forbedringer ved ordningen, bl.a. ved en bedre vejledning. Disse besparelser er AN skeptiske overfor, da udkastet til vejledning er vokset fra 2017 fra 56 sider til 76 sider. Dette tyder ikke på forenkling. <i>Tast selv-service</i> AN har prøvet at arbejde med papirskemaerne tilbage fra 2011- 2015, og overgangen til tastelv-systemet har ikke	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer Der findes nu kun én samlet vejledning til ordningen, der før var delt op i en tilsagnsvejledning og en udbetalingsvejledning. Udbetalingsvejledningen var før på ca. 42 sider. Samtidig er vejledningen blevet bygget mere op som et opslagsværk, så det er nemmere at finde de relevante afsnit. Vejledningen har ligeledes fået nye tidslinjer og nye hovedoverskrifter, alt dette skulle gerne lette ansøgningsprocessen.

	medført store tidsbesparelser. Heller ikke for udbetalingsanmodningen. Brug af tast-selv-systemet indbefatter at der med jævne mellemrum er tekniske problemer med skemaerne, hvilket tager ekstra tid. <i>Standardpriser</i> Indførslen af standardpriser har helt sikkert sparet tid med sagsbehandlingen af ansøgningerne, men til gengæld er hegnene underfinansierede og kvaliteten af hegnene er ikke blevet bedre.	LBST beregner ikke it-problemer ind i beregningerne. Se svar under pkt. 4.4 og 4.6.
4.10	Projektændringer Der har været tilfælde af projektjusteringer, der er blevet foretaget undervejs i projektet, hvor tilsagnshaver ikke har været godkendt ændringerne på forhånd. Ændringerne, som altid har været nedjustering af projektet, eftersom tilsagnet ikke kan forhøjes, har også medført færre udgifter. Det nuværende sanktionssystem straffer imidlertid en tilsagnshaver, der ikke har fået en egentlig godkendelse af nedjusteringer af projektet og alligevel nedjusterer. Også selvom tilsagnshaver ville kunne have opnået denne godkendelse. Vi finder denne sanktion unødigt stram, da der helt klart kun ansøges om udbetaling til det udførte arbejde, og dermed slet ikke kan karakteriseres som forsøg på snyd.	Imødekommes delvis Sker der en nedjustering af projektet, er der en risiko for, at projektet i sin ændrede form ikke oprindeligt ville være blevet prioriteret til tilsagn med den konsekvens, at tilsagnet bortfalder. LBST skal derfor godkende ændringen for fortsat at kunne garantere, at det er de bedste projekter der har fået tilsagn, og for at sikre, at tilsagnshaver ikke risikerer bortfald af sit tilsagn. LBST vil arbejde på at nedbringe sagsbehandlingstiderne på ændringsanmodninger, således at ansøger hurtigere kan få besked om, hvorvidt ændringen kan tillades eller ej. LBST er ved at se på forskellige tiltag.
5	Kommunernes Landsforening (KL)	
5.1	Generelle Bemærkninger KL skal endnu engang pege på det uheldige misforhold der er mellem tilskud til selve projektet og manglende tilskud til at få projektet forhandlet på plads. Der kan ikke søges tilskud til facilitering af projekter, det er en stor mangel ved ordningen. Hvis man fra EU's og statens side ønsker større sammenhængende projekter, ligger en stor del af arbejdsindsatsen før ansøgningen kan sendes ind. Med den nuværende ordning kan der ikke søges til hjælp fra landbrugskonsulenter, og andre som skal hjælpe landmændene gennem den	Imødekommes delvist Det er stadig muligt i et vist omfang at få tilskud til konsulentudgifter. Der gives ikke tilskud til facilitering, men flere lodsejer kan stadig gå sammen og lave et projekt. Facilitering er taget ud af ordningen for at forenkle ordningen og der har tidligere været manglende interesse i at søge lige netop dette ekstra tilskud.

	vanskelige proces med konsekvensberegninger.	
5.2	Pointsystemet Det er betænkeligt, at rydninger og afgræsning i kombination automatisk opnår 50 point, mens afgræsningsprojekter kun får 25. Det virker som om en favorisering af rydninger. Det er kendt at afgræsning er klart det bedste virkemiddel i forhold til biodiversitet og skånsomhed på mange af naturtyperne. KL vurderer at der vil komme flere små ansøgninger og færre ansøgninger med store sammenhængende arealer og mange lodsejere. Rydning vil nyde forholdsmæssig stor fremme og afgræsningsprojekter - som ellers er de mest ønskede blandt lodsejerne - vil det blive sværere, at få tilsagn til. Derfor anbefales det at hæve point tildelingen til "kun afgræsning". Hvis ikke det sker, forudser vi at kommunerne vil få sværere ved at nå i mål med indsatserne i Natura 2000-handleplanerne, da denne ordning mange steder er det eneste virkemiddel.	Imødekommes ikke Det vurderes, at der kan hentes en høj effekt ved at rydde tilgroede arealer, fordi dette er disse arealers vigtigste investering, og for at give effekt fremover. Se også svar under pkt. 1.10 og 2.5.